

“JAHON SIVILIZATSIYALARI TIZIMIDA O‘ZBEKISTON TARIXI VA MADANIYATI”

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI
SHAHRISABZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
“SHAHRISABZ” DAVLAT MUZEY-QO‘RIQXONASI**

**JAHON SIVILIZATSIYALARI TIZIMIDA
O‘ZBEKISTON TARIXI VA MADANIYATI**

**(Tarix fanlari doktori, professor Eshov Boxodir Jo‘rayevich
tavalludining 60 yilligiga bag‘ishlanadi)**

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2024 yil 20-21 may

II-JILD

QARSHI-2024

янада юксалтириш чоралари кўрилиши лозим. Ўқув муассасаларида бу ишларни янада жонлантириш, маҳаллалар ҳамда тегишли ташкилот ва муассасалар ҳамкорлигида хотин-қизлар спортини ривожлантириш масалалари ҳам доимий эътиборда бўлиши керак. Маълумки, саломатликни асраш ва мустаҳкамлашнинг энг яхши йўли - спорт билан шуғулланишдир. Қашқадарё вилоятида ҳам бу масалага катта эътибор қаратилмоқда. Марказда эмас, балки чекка туманларда ҳам энг замонавий спорт мажмуалари барпо этиш, уларда қизлар ҳам спорт билан шуғулланиши мумкин. Айниқса, қизлар бўлғуси оналарнинг жисмоний тарбия ҳамда спорт билан мунтазам шуғулланиши ниҳоятда аҳамиятлидир.

Хуллас Қашқадарё вилоятида маҳалланинг оила билан ўзаро ҳамкорликдаги фаолияти натижасида, ушбу тузилмаларнинг ўзаро муштараклиги туфайли улар асосий тарбия ўчоғи бўлиб қолаётганлигини тасдиқлади. Бунда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, нуронийлар, хотин-қизлар, ёшлар, ижодий ва илмий муассасалар вакиллари кенг иштирок этишига, маҳалла институтининг жамият бошқарувидаги ўрни ва фаолияти самарадорлигини ошириш, ёшларга оид давлат сиёсатини амалга оширишда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, хусусан маҳалланинг нуфузи ва ролини оширишдаги ўрни муҳим эканлигини кўрсатмоқда.

Адабиётлар рўйхати

1. Фуқаролар йиғини ҳузурида Ёшлар билан ишлаш комиссияси фаолияти тўғрисидаги Низом.- Тошкент., 2008 Б 42.
2. Темирова Ч. Ўзбекистон марказий ва жанубий вилоятлари қишлоқларининг ижтимоий-маданий ҳаёти (1991–2016 йй.) Тарих фанлари доктори (DSc) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Т.2023.-Б. 184-185.
3. Қашқадарё вилояти “Маҳалла” жамғармасининг жорий архиви. Қашқадарё вилояти “Маҳалла” жамғармасининг 2002 йилдаги иш ҳисоботи. 2002.-Б.4.
4. Тоштуров Ш. «Ўзбекистон Республикасининг БМТ глобал дастурларидаги иштироки тарихи» мавзuidaги тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (Phd) диссертацияси. - Тошкент. 2022..

O‘ZBEKISTON VA TURKMANISTON O‘RTASIDA TA’LIM HAMKORLIGINING O‘RNATILISHI

**Oromov Sh
QarDU doktoranti**

Mustaqillikning dastlabki yillaridan O‘zbekiston Respublikasi qo‘shni davlatlar bilan ta’lim sohasida hukumatlararo bitimlar imzolash jarayonlarini amalga oshirdi. O‘zbekiston, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va Turkmaniston davlatlari o‘rtasida fan va texnologiyalar sohasini boshqarish davlat tashkilotlari rahbarlarining Maslahat kengashi tashkil etildi. Mazkur kengashni tashkil etishdan ko‘zlangan asosiy maqsad davlatlar o‘rtasida ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan hamkorlik aloqalarining uzviyligini ta’minlashdan iborat edi.

Turkmaniston oliy ta’lim tizimidagi xalqaro hamkorlik quyidagi turlarni o‘zi ichiga oladi: xalqaro talabalar va o‘qituvchilar mobilligi, OTMlarning moddiy-texnik qo‘llab-quvvatlash, o‘quv-metodik yordam, islohotlar bo‘yicha xorijiy tajriba. Ayniqsa, Turkmaniston oliy maktabi islohotlarini tayyorlashda xorijiy tajriba muhim rol o‘ynaydi. Turkmaniston elitasi vakillarining 7% ga yaqini xalqaro mobillik dasturlarida ishtirok etgan. Turkmaniston universitetlarining rivojlanişida moddiy-texnika va kadrlar masalasida xorijiy davlatlar yordamining o‘rnini alohida aytish kerak. O‘zbekiston va Turkmaniston o‘rtasidagi ta’lim, fan va kadrlar tayyorlash masalasidagi hamkorlikda “O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat ishlari vazirligi va Turkmaniston madaniyat va sayyohlik vazirligining 1992-1995 yillarga mo‘ljallangan bitimi (1992 yil) va “O‘zbekiston Respublikasi va Turkmaniston o‘rtasida madaniyat sohasida hamkorlik bitimi” (1996 yil) asos bo‘lib xizmat qiladi.[1:10] Bunday hamkorlik ikkala davlat xalqlarining tub manfaatlariga javob berishiga, davlatlararo aloqani kengaytirish va mustahkamlashga, umuminsoniy qadriyatlarni qaror toptirishga, ikkala mamlakatlar madaniyatini boyitishga yordam beradi.

1992 yil O‘zbekiston va Turkmaniston o‘rtasidagi ta‘lim, fan va kadrlar tayyorlash masalasidagi hamkorlikda “O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat ishlari vazirligi va Turkmaniston madaniyat va sayyohlik vazirligining 1992 – 1995 yillarga mo‘ljallangan bitim muhim o‘rin tutdi. Ushbu hujjatda asosan ikki davlat o‘rtasida ta‘lim sohasidagi hamkorlik aloqalarini yo‘lga qo‘yish uni amalga oshirish jarayonlari ko‘rsatib o‘tilgan edi. Aynan ana shu hujjat asosida O‘zbekiston va Turkmaniston davlatlarida faoliyat yuritib kelayotgan oliy ta‘lim muassasalari hamkorlik aloqalarini o‘rnatildi.

1993 yili Qarshi davlat universiteti Qashqadaryo viloyati agrosanoat birlashmasining “Qarshi tolasi” assotsiatsiyasi bilan hamkorlikda universitetning “Muhit” va “Zarin nur” ilmiy ishlab chiqarish markazlari O‘zbekiston Fanlar akademiyasining “Kibernetika” ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasi, Turkmaniston Fanlar akademiyasining “Quyosh” ilmiy – ishlab chiqarish markazi olimlari bilan Qashqadaryo viloyatida sug‘oriladigan erlarning strukturasi analiz qilish va har xil konfiguratsiyali trubalarida, kanallarda suv harakati tezligi parametrlarini va gidrodinamik xossalarini o‘rganishga doir ilmiy izlanishlar olib borildi. 1993 yilda ushbu ilmiy – ishlab chiqarish birlashmasining ilmiy laboratoriyasi mudiri, katta ilmiy xodimi texnika fanlari doktorlari K.D.Turdiyev va K.A.Mezilovlar universitetning umumtexnika fanlari kafedrasida ilmiy seminarida o‘z ma‘ruzalari bilan qatnashdi. Ushbu hamkorlik asosida ikki davlat olimlari o‘rtasida 10 dan ortiq ilmiy maqolalar chop etildi.[2:17]

1996 yilda O‘zbekiston Respublikasi va Turkmaniston Respublikasi o‘rtasida “O‘zbekiston va Turkmaniston o‘rtasida madaniyat sohasida hamkorlik bitimi” imzolandi. Mazkur bitimda madaniy sohaning barcha yo‘nalishlarida jumladan ilm-fan ta‘lim sohasidagi hamkorlik aloqalariga oid bandlar ham mavjud edi. Ikki davlat o‘rtasida talabalar almashuvini yo‘lga qo‘yish, oliy ta‘lim muassasalari o‘rtasida ilmiy konferensiyalar tashkil etish borasidagi kelishuvlar shular jumlasidandir. 1997-1998 o‘quv yilida Turkmaniston davlat pedagogika universitetida chet ellik fuqarolar uchun ajratilgan 40 ta o‘rindan 13 tasiga o‘zbekistonlik yoshlar o‘qishga kirdi. Mazkur yilda O‘zbekiston hududidagi 5 ta oliy ta‘lim muassasalariga 19 nafar turkmanistonlik talabalar qabul qilindi. Talabalarning yaxshi bilim olishlari uchun barcha sharoit va imkoniyatlar yaratib berildi.

1998 yilda Turkmaniston QXFAning Quyosh energiyasidan foydalanish ilmiy – tadqiqot instituti Qoraqalpog‘ davlat universiteti bilan ilmiy hamkorlikni yo‘lga qo‘ygan holda ilmiy – tadqiqot ishlarini olib bordi.[3:143]. Quyosh energiyasidan foydalanish bo‘yicha olimlar o‘rtasida fikrlar almashinuvi asosida bir nechta loyihalarni amalga oshirishga kelishib olindi. Matbuot sahifalarida quyosh energiyasidan foydalanish borasida maqolalar chop etildi. Ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirish bo‘yicha yo‘-yo‘riqlar ishlab chiqildi.

O‘zR FA Til va adabiyot institutida Turkmanistonning O‘zbekistondagi elchixonasi bilan birgalikda 2010 yil 31 mart kuni mashhur turkman shoiri Mullanafasning 200 yilligi munosabati bilan ilmiy konferensiya o‘tkazildi. Yetakchi mutaxassislar O‘zbekiston va Turkmanistonda o‘tkazilgan ko‘plab xalqaro konferensiya, simpozium va seminarlarda qatnashdi.

2012 yil oktabrda O‘zbekiston va Turkmaniston o‘rtasida imzolangan “O‘zbekiston Respublikasi bilan Turkmaniston Respublikasi o‘rtasida 2013 – 2017 yillarga mo‘ljallangan iqtisodiy hamkorlik” dasturi bo‘yicha yana bitta bitim imzolandi. [4:42] Ushbu bitimda asosan davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlik masalalari to‘g‘risidagi masalalar to‘g‘risida kelishuvlar amalga oshirilgan bo‘lsada, ammo ta‘lim tizimi bilan bo‘g‘liq masalalar ham mavjud edi. Jumladan, davlatlar o‘rtasida oliy ta‘lim muassasalarining o‘zaro aloqalarni yanada mustahkamlash va rivojlantirish, ta‘lim sohasida professor – o‘qituvchilar ishtirokida akademik almashish jarayonlarini amalga oshirish, hamkorlikda ilmiy – tadqiqot ishlari olib borish masalalari bo‘yicha hamkorlik aloqalarini kengaytirish kabi masalalar ham o‘rin olgan edi.

2014 yilga kelib birgina Qashqadaryo viloyati oliy ta‘lim muassasalarida 59 nafar turkmanistonlik talabalar ta‘lim oldi. Jumladan, Qarshi davlat universitetida 45 nafar talaba, Qarshi muhandislik – iqtisodiyot institutida 1 nafar talaba, TATU Qarshi filialida 13 nafar talaba tahsil oldi

[5:10]. Turkmanistonlik talabalar uchun talabalar turar joylaridan qulay sharoit va imkoniyatlarga ega bo‘lgan xonalar ajratildi. Ular uchun oliy ta‘lim muassasalaridagi axborot resurs markazlari turkman tilidagi adabiyotlar bilan ta‘minlandi. Keyingi yillarda O‘zbekiston oliy ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni kengayib bordi.

Turkmanistonning Turkmanboshi shahrida 2017 yil 20 mayda Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti va Seyitnazar Seydi nomidagi Turkmaniston davlat pedagogika instituti o‘rtasida oliy ta‘lim yo‘nalishida hamkorlik qilish doirasida kelishuv bitimi imzolandi. Ushbu bitimga asosan universitetlar o‘rtasida professor – o‘qituvchilar va talabalar akademik almashinuvi hamda ilmiy, o‘quv – uslubiy yo‘nalishda hamkorlik qilishga kelishib olindi [6:16].

2017 yil 6 mart kuni Ashxobodda O‘zbekiston Respublikasi bilan Turkmaniston o‘rtasida “2018 – 2020 yillarga mo‘ljallangan iqtisodiy hamkorlik to‘g‘risida” shartnoma imzolandi. Ushbu shartnomada nafaqat savdo – iqtisodiy, transport kommunikatsiyalari, atrof – muhitni himoya qilish va tabiatdan oqilona foydalanish, sog‘liqni saqlash hamda turizmni rivojlantirish sohalarida ikki mamlakat o‘rtasidagi hamkorlikni, balki ta‘lim va fan sohasida ham uzviy aloqalarni yo‘lga qo‘yish ko‘zda tutildi. Xususan, ikki davlatning oliy o‘quv yurtlari o‘rtasida aloqalarni rivojlantirish, Toshkent shahrida faoliyat ko‘rsatayotgan Rossiya, Buyuk Britaniya, Italiya kabi davlatlarning xalqaro oliy o‘quv yurtlari hamda O‘zbekistonning institutlari va universitetlariga turkmanistonlik talabalarni ham jalb etish, professor – o‘qituvchilar va ilmiy xodimlar almashinuvini yo‘lga qo‘yish, xalqaro konferensiyalar tashkil etish hamda ularda qatnashish kabi masalalar ilgari surildi. Jumladan, 2018 yilga kelib, O‘zbekiston oliy ta‘lim muassasalarida Turkmaniston Respublikasidan kelib ta‘lim olayotgan talabalar soni 720 nafarni tashkil etdi[7:1].

Xullas, O‘zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillardan Turkmaniston respublikasi bilan har tomonlama hamkorlik aloqalarini yo‘lga qo‘ydi. Ikki davlat o‘rtasidagi ta‘lim ilm-fan sohasida bitimlar imzolandi. Oliy ta‘lim muassasalari o‘rtasida ikki tomonlama kelishuvlar yo‘lga qo‘yildi. Talabalar almashinuvi bo‘yicha hamkorlik o‘rnatildi. Ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirish bo‘yicha loyihalar imzolandi va bu borada samarali ishlar amalga oshirildi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. ЎзР МА. М-7-жамғарма, 1-рўйхат 348-йиғма жилд, 10 варақ.
2. Халикова Р.Э., Мачин Г.В. Культурное и научно-техническое сотрудничество Узбекистана и Казахстана на этапе независимости (1990-1995). Методическое указание в помощь студентам. – Ташкент, 1996. – С. 17.
3. Зиямов Н. Роль Узбекистана в межгосударственном экономическом и культурном сотрудничестве стран Центральной Азии (1991 – 2001гг.) Автореф. дисс... канд. ист. наук. –Ташкент, 2002. – С. 143.
4. O‘zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalari to‘plami. – Toshkent, 2012. № 3 – 4. – B. 42.
5. QarDU, QarMII va TATU Qarshi filyali joriy arxivi materiallari. 2014 yil. 10-varaq.
6. Mirzaev G‘.R. O‘zbekiston Respublikasi va Turkmaniston hamkorlik aloqalarining shakllanish va rivojlanish tarixi: Tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. - Toshkent, 2018. – B. 16.
7. 2018–2020 yillarga mo‘ljallangan iqtisodiy hamkorlik to‘g‘risida// <https://lex.uz/docs/>. 1-varaq.

MILLATLARARO MUNOSABATLAR TARAQQIYOTIDA MILLIY-MADANIY MARKAZLARNING O‘RNI

Axmadova S.A.

QarDU Tarix fakulteti 2-kurs magistranti

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan keyin davlatga nomi berilgan o‘zbek xalqi bilan yonma-yon yashayotgan barcha millat vakillariga ham millat sifatida saqlanib qolishlari va rivojlanishlari uchun barcha sharoitlar yaratib berildi. Ko‘p millat va elatli davlatlarda doim o‘z hududida istiqomat qilayotgan turli xalq va millatlarning hamjihatligidan bevosita manfaatdor

44.	G'aniyev B.	TEATR SAN'ATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI JARAYONLARI. (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	124
45.	Мавлонов К.	ИККИНЧИ ЖАҲОН УРШИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИДАГИ КЕЧКИ (СМЕНАЛИ) ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАР ФАОЛИЯТИ	126
46.	Жумаев J.	1960-80-ЙИЛЛАРДА НУРОТА ВОҲАСИДАН КО‘ЧИРИЛГАН АҲОЛИНИНГ ИҶТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ҲАҲОТИ ХУСУСИДА	130
47.	Ақбаров К.	ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИДА ҚИШЛОҚЛАРИДА ЕР-СУВ ИСЛОҲОТИ БЎЙИЧА ТАРҒИБОТ ИШЛАРИНИНГ ОЛИБ БОРИЛИШИ.	133
48.	Сафаров Б.	ТУРКИСТОНДАГИ СЎЛ ЭСЕРЛАР ПАРТИЯСИ ТАРИХИДАН	135
49.	Suyarov N.	NISHON TUMANIDA FAOLIYAT OLIV BORGAN VA “PAKTA ISHI” QATAG‘ONI DOIRASIDA NOHAQ JABR SHEKKAN YURTDOSHLARIMIZ TAQDIRI	137
50.	Одилов Н.О.	ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ҚАТАҒОН СИЁСАТИНИНГ ИЖРОЧИ ОРҒАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ ХУСУСИДА (“ИНҚИЛОБИЙ” ТРИБУНАЛЛАР МИСОЛИДА)	139
51.	Тўрахўжаев С.С.	СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ТУРКИСТОНГА РЕЭВАКУАЦИЯ СИЁСАТИ ТАРИХИДАН	143
52.	Axmedov S.T.	XX АСРНИНГ 70-80 ЙИЛЛАРИДА О‘ЗБЕКИСТОННИНГ ИЛМ- FAN SOHASIDAGI XALQARO ALOQALARI. (ANIQ FANLAR MISOLIDA)	145
53.	Mamadaliev Sh.	“ULUG‘ TURKISTON” GAZETASIDA OCHARCHILIK MASALALARINING YORITILISHI	147
54.	Ғаниева Д.	МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОНДА ТИББИЙ, МАДАНИЙ– МАИШИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИШИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ (Андижон вилояти мисолида)	149
55.	Karimov B.	MUSTAQILLIK YILLARIDA NISHON TUMANIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTGA BO‘LGAN E‘TIBORNING KUCHAYISHI.	152
56.	Temirova F.	QASHQADARYO XOTIN-QIZLARINING IKKINCHI JAHON URUSHI DAVRIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHGA QO‘SHGAN HISSASI	154
57.	Axmatov A.	QASHQADARYO VOHASIDA DOSTONCHILIK VA BAXSHICHILIK SAN'ATINING AHVOLI	156
58.	Жўраев И.	ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ МАҲАЛЛАЛАРИДА МАЪНАВИЙ– ҲУҚУҚИЙ, ТАРБИЯВИЙ ВА МАДАНИЙ СОҲАДАГИ ИШЛАР ТАҲЛИЛИ	159
59.	Oromov Sh.	O‘ZBEKISTON VA TURKMANISTON O‘RTASIDA TA‘LIM HAMKORLIGINING O‘RNATILISHI	161
60.	Axmadvova S.A.	MILLATLARARO MUNOSABATLAR TARAQQIYOTIDA MILLIY- MADANIY MARKAZLARINING O‘RNI	163
61.	Bozorov Sh. A	O‘ZBEKISTON VA MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI O‘RTASIDAGI SAVDO-IQTISODIY MUNOSABATLAR TARIXI	165
62.	Ismoilov E.	QASHQADARYO VILOYATIDA EKOLOGIK HOLATNI BUZILISHIGA SABAB OMILLAR	167
63.	Choriyev B.G.	SOVET HOKIMIYATINING O‘ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRGAN JAMOALASHTIRISH VA QULOQLARNI SINFIY SIFATIDA TUGATISH SIYOSATI (KOSON TUMANI MISOLIDA)	169